

Charles **Dickens** (7. 2. 1812 Portsmouth /přístavní město v jižní Anglii/ – 9. 6. 1870 Gad's Hill u Chathamu /přímořského města v jihovýchodní Anglii/)

Anglický spisovatel (prozaik), tvořil v duchu **realismu, jeden z největších literátů** všech dob.

Charles Dickens pocházel z početné rodiny úředníka (byl druhý z osmi dětí) a do 10 let věku prožíval **šťastné dětství** v Londýně a jeho blízkosti. Rodina se však jen s obtížemi udržovala v pásmu střední třídy, a proto se dostala do finančních problémů. V r. 1824 se Dickensův otec ocitl nakrátko ve vězení pro dlužníky, a tak Charles musel jít vydělávat jako **dětská dělnická pracovní síla** do továrny na leštidla. Potom dva roky navštěvoval střední školu a od r. 1827 již působil

v zaměstnání: přes místa písaře u advokáta a soudního zapisovatele se dostal k **žurnalistice**.

V r. **1833** začal časopisecky publikovat své **první črty a povídky**. Zaujal kombinací zájmu o **běžný londýnský život** – včetně postav z nižších vrstev – a **anglického duchaplného humoru**. V r. **1836** přijal nabídku psát texty ke kreslenému seriálu ze života fiktivního anglického klubu (pánské volnočasové středostavovské společnosti); záhy ovšem vtiskl dílu svou vlastní koncepci, v níž text dominuje nad ilustracemi a vyniká humornými zápletkami odhalujícími podstatu anglického měšťanského (gentlemanského) charakteru. Tak vznikl román na pokračování **Kronika Pickwickova klubu** (1836 – 1837), který nejenže učinil ze čtyřiaadvacetiletého autora literární hvězdu, ale zároveň se zařadil do pokladnice světového literárního humoru.

Dickens se v r. **1836 oženil** s Catherine Hogarthovou (1816 – 1879), dcerou uznávaného skotského novináře a Dickensova přítele, a posléze s ní měl 10 dětí. Od r. 1836 se profesně věnoval **především spisovatelské práci**; napsal **řadu úspěšných románů a dalších děl**. V **osobním životě** se stal blízcem nejlepších postav svých knih. Byl velmi pracovitý, jako autodidakt (samouk) získal široké znalosti z mnoha oborů, byl znalcem Londýna, podnikal dlouhé vycházky přírodou i ve městě, zajímal se také o kriminalistiku a tajuplné psychické jevy. Rád se bavil v početném kruhu přátel z měšťanských a uměleckých vrstev, ve veřejném prostoru se **angažoval pro zlepšení sociálních podmínek** obyčejných lidí.

Dickensova **popularita** prudce stoupala. Dickens se zařadil ve světovém měřítku mezi první spisovatele, kteří dokázali se svou proslulostí účinně pracovat a dále ji rozvíjet. Podnikal propagační cesty včetně dvou cest po Spojených státech: při první z nich (1842) se setkal s americkým romantickým autorem Edgarem Allanem Poem. Uskutečnil téměř 500 autorských veřejných čtení svých děl (měl i herecké vlohy). Zbohatl a s rodinou absolvoval delší **pobyty v Itálii, Švýcarsku a Francii**.

Kolem r. 1855 se však jeho manželství dostalo do krize, jejímž katalyzátorem se patrně stal i Dickensův vztah s herečkou Ellen Ternanovou (1839 – 1914), která – když jeho manželství skončilo r. 1858 rozchodem – zůstala jeho milenkou až do jeho smrti.

V r. **1870** byl Dickens přijat k hodinové **audienci královnou Viktorií**. To však již trpěl vážnými zdravotními problémy (od dětství měl potíže s ledvinami a kolem padesátky se přidala srdeční choroba); **zemřel** nečekaně uprostřed práce a je pohřben v proslulém chrámu Westminster Abbey (Westminsterské opatství) v centru Londýna.

Některá díla:

Humoristická románová kronika Kronika Pickwickova klubu (The Posthumous Papers of the Pickwick Club, stručně The Pickwick Papers; na pokračování v časopise 1836 – 1837, knižně 1837; dvojice předseda klubu Samuel Pickwick a jeho plebejský sluha Sam Weller bývají přirovnáváni k dvojici don Quijote – Sancho Panza; v českých vydáních kniha vyšla s ilustracemi Vlastimila Rady a Jiřího Šalamouna; ve Velké Británii byla vícekrát zpracována jako film, TV opera, rozhlasová hra, TV seriál...);

Romány Oliver Twist (na pokračování 1837 – 1839, knižně 1838; film 1948, scénář a režie David Lean, hrají John Howard Davies /Oliver/, Alec Guinness /Fagin/; muzikál *Oliver!* z r. 1960, zfilmován 1968: režie Carol Reed, v titulní roli Mark Lester, 6 Oscarů; film 2005, režie Roman Polanski, film byl z velké části natáčen v České republice, hrají Barney Clark /Oliver/, Ben Kingsley /Fagin/), **David Coppefield** (The Personal History of David Copperfield; na pokračování 1849 – 1850, knižně 1850), **Ponurý dům** (Bleak House; na pokračování 1852 – 1853, knižně 1853), **Zlé časy** (Hard Times; na pokračování i knižně 1854), **Malá Dorritka** (Little Dorrit; na pokračování 1855 – 1857, knižně 1857), **Nadějné vyhlídky** (Great Expectations; na pokračování 1860 – 1861, knižně 1861) – většina uvedených románů má jako hlavní námět život chudých, opuštěných a světem dospělých přehlížených až týraných dětí, čímž Dickens stanovil toto téma jako jedno z nejpříznačnějších pro anglickou literaturu;

Novela Vánoční koleda (A Christmas Carol in Prose; 1843; duchařský mravoličný příběh o napraveném lakomém boháči získal takovou popularitu, že Dickens po následujících více než 20 let uveřejňoval prakticky každý rok v předvánočním čase povídku na vánoční téma, a zásadním způsobem tak přispěl k vytvoření ustálené představy pravých anglických Vánoc);

Hororová povídka Hlídač (The Signal-Man; 1866) a řada dalších strašidelných či fantaskních povídek.

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1f/Catherine-dickens-young.png>

http://thumbs.media.smithsonianmag.com/filer/Charles-Dickens-Secret-Affair-Ternan-631.jpg__800x600_q85_crop.jpg

<http://www.victorianweb.org/art/illustration/phiz/pphe/30.jpg>

Charles Dickens (1812 – 1870): Oliver Twist (na pokračování 1837 – 1839, knižně 1838)

V jednom anglickém městečku (jehož jméno autor neuvádí) se v místním chudobinci narodil chlapec, jemuž bylo dáno jméno Oliver Twist. Jeho matka, chudá, hezká, mladá a zjevně neprovdaná žena, sem došla – vyčerpaná a neznámo odkud – těsně před porodem, po němž záhy zemřela. Oliver vystřídal nuzný život ve dvou různých odděleních chudobince a při dosažení věku devíti let byl poslán do třetího, kde se již měl společně s jinými chlapci podobného osudu připravovat na budoucí zaměstnání.

Kapitola druhá

Pojednává o tom, jak Oliver Twist vyrůstal a jakou měl výchovu a zaopatření

(...) Oliver nestrávil ve zdech špitálu ještě ani čtvrt hodiny a sotva stačil spořádat další krajíc chleba, když se pan Bumble, který ho hned po příchodu odevzdal do opatrování jedné stařeně, vrátil se sdělením, že toho dne zasedá rada, a oznámil mu, že rada řekla, že se k ní má ihned dostavit.

Protože si Oliver nedovedl dost jasně představit nějakou radu, která je živá a umí mluvit, byl tou zprávou téměř omráčený a nevěděl dost dobře, má-li se smát, nebo plakat. Ale neměl čas o věci přemýšlet, neboť pan Bumble ho klepl holí napřed do hlavy, aby ho probudil, a potom do zad, aby ho popohnal; přitom mu poručil, aby šel s ním, a odvedl ho do velké vybičené místnosti, kde kolem stolu sedělo nějakých osm deset tlustých pánů. V čele stolu, usazen v křesle zdatně výš než ostatní, trůnil obzvlášť tlustý pán s tváří velmi kulatou a červenou.

„Pokloň se vzácné radě,“ řekl Bumble. Oliver si setřel dvě slzičky, které mu ustavičně vázly v očích, a protože neviděl nic jiného, co by při honičce mohlo sloužit za „radu“, než stůl, naštěstí se uklonil tomu.

„Jápk se jmenuješ, chlapče?“ zeptal se pán na vysokém křesle.

Při pohledu na tolik pánů padl na Olivera takový strach, že se až roztřásl, a když ho serbus znovu klepl přes záda, docela se rozplakal. Z těchto dvou důvodů odpověděl hlasem velmi tichým a váhavým, načež jeden pán, nápadný svou bílou vestou, řekl, že je blbeček. To byla jistě znamenitá pomoc, jak chlapci dodat odvahy a zbavit ho všech rozpaků.

„Chlapče,“ promluvil pán na vysokém křesle, „dávej pozor, co povídám. Myslím, že víš, že jsi sirotek, co?“

„Co to je, prosím?“ zeptal se chudák Oliver.

„Ten kluk je doopravdy blbeček – hned jsem to věděl,“ ozval se pán v bílé vestě.

„Ticho!“ napomenul ho pán, který mluvil předtím. „Snad víš, že nemáš ani otce, ani matku a že tě vychovala obec, to snad víš, ne?“

„Ano, prosím,“ přisvědčil Oliver v hořkém pláči.

„Proč vůbec brečíš?“ zeptal se pán v bílé vestě. A věru že to byl úkaz vskutku neobyčejný. Co jen u všech všudy mohlo být tomu hochovi k pláči?

„Doufám, že se každý večer pěkně modlíš,“ připomněl jiný pán drsným hlasem, „a že jako dobrý křesťan ve všech svých modlitbách pamatuješ na ty, co tě živí a pečují o tebe.“

„Ano, prosím,“ vykotal hošík. Pán, který promluvil poslední, měl nevědomky pravdu. Byl by to býval důkaz vskutku *pravého* křesťanství, kdyby se byl Oliver modlil za ty, kdo poskytovali stravu a péči *jemu*. Ale nemodlil se, protože ho tomu nikdo nenaučil.

„Nuže, hochu, přicházíš sem, aby ses něčemu naučil a osvojil si nějaké užitečné řemeslo,“ pravil rudolící pán na vysokém křesle.

„A tak zítra ráno v šest začneš dělat konopnou cupaninu,“ dodal nevrlý pán v bílé vestě.

Za sloučení obou těchto dobrodiní v jedinou prostou proceduru, jakou je cupování starých lodních lan na koudel, se Oliver na serbusův příkaz hluboce uklonil a potom ho jeho strážce chvatně odvedl na velký sál, kde hoch na hrubé, tvrdé pryčně vzlykal, až usnul. Věru skvělý příklad, jak lidumilný je anglický zákon. I obecním chudým dovoluje spát!

Nebohý Oliver! Jak tak ležel a spal v blahém nevědomí všeho kolem sebe, jistě netušil, že právě téhož dne dospěl výbor k rozhodnutí, které bude mít lví podíl na tom, jak se budou utvářet všechny jeho příští osudy. Ale stalo se. A s tímto výsledkem:

Členové tohoto výboru byli mužové velice moudří, důvtipní a hloubaví, a když se už jednou stalo, že obrátili pozornost k špitálu, rázem objevili, na co by obyčejní lidé nebyli přišli jaktěživi – že se v něm chudým líbí. Že je to učiněný veřejný zábavný podnik pro chudší vrstvy; hostinec, kde se nic nemusí platit, kde se, jak je rok dlouhý, podává bezplatná snídaně, oběd, svačina a večeře; prostě pozemský ráj, kde je jen samá hra a žádná práce. „Oho!“ řekl si výbor s chytráckou tváří. „Od toho tu jsme my, abychom to dali do pořádku – všemu tomu uděláme krátký konec.“

A tak se usnesli na zásadě, že všichni chudí budou mít na vybranou (neboť nikoho nechťejí nutit, kdepak) buďto pomaloučku umřít hladu v ústavě, nebo rychle mimo něj. S tím cílem na mysli si od vodárny zajistili nepřetržitou a neomezenou dodávku vody a od obchodníka s obilím občasnou dodávku malých množství ovesné krupice a vydávali třikrát denně porci řídké kaše, dvakrát v týdnu s přidavkem jedné cibule a v neděli s půlkou žemle. S ohledem na ženy zavedli ještě mnoho jiných moudrých a lidumilných předpisů, jež není nutné opakovat; poněvadž rozvodové řízení v Sudích Dvorech bylo velice nákladné, laskavě se uvolili rozlučovat chudé manžele sami, a místo aby nutili manžela, aby se o svou rodinu staral, jak si počínali až dosud, prostě mu rodinu odňali a udělali z něho svobodného muže! Nelze odhadnout, kolik žadatelů o úlevu v těchto dvou bodech by se bylo vyrojilo ze všech společenských vrstev, nebýt tato úleva vázána na špitál. Avšak výboři byli hlavy prozíravé a proti takovému nebezpečí se pojistili: úleva byla nerozlučně spjata se špitálem a ovesnou kaší. A to lidi odstrašovalo.

Prvních šest měsíců po převedení Olivera Twista se tento režim dodržoval zvláště přísně. Zpočátku byl trochu drahý, neboť stouply účty pohřebního ústavu a také bylo nutno dát všem chovancům zabrat ve švech šaty, které po několika týdnech kašové diety plandaly na jejich vyhublém, scvrklém těle jako pytel. Ale stejně jako se tenčily postavy chovanců, tenčil se i jejich počet v ústavě – a výbor jásal.

Místnost, kde hoši dostávali jíst, byla kamenná haluzna s velkým měděncem na jednom konci, a z toho kotle rozdíl správců, za tím účelem opásaný zástěrou a za asistence jedné nebo dvou špitálnic, v hodinách jídla sběračkou kaši. Této slavnostní krmě dostal každý hoch polévkový koflík a nic víc – vyjma ve dny velkých veřejných svátků, kdy kromě toho dostal ještě osminku libry chleba. Misky nebylo třeba nikdy mýt. Hoši je vždycky vydřeli lžící, že zas jen svítily, a když je takto vyleštili (což nikdy netrvalo tuze dlouho, neboť lžice byly bezmála stejně velké jako misky), seděli s očima přilepenýma na měděnec s výrazem tak chtivým, jako by od minuty byli hotovi spolknout nejen kotel, ale i celé jeho cihlové obezdění; přitom se neúnavně zabývali horlivým cucáním prstů ve snaze zachránit kdekjakou zbloudilou kapičku kaše, která jim na ně snad náhodou stříkla. Hoši mívají obyčejně znamenitou chuť k jídlu. Oliver Twist a jeho druhové snášeli muka pomalého moření hladem tři měsíce, až konečně byli tak vyhladovělí a zdivočelí, že jeden hoch,

jenž byl na svůj věk velký a podobné dietě nebýval zvyklý (neboť jeho otec míval malou veřejnou jídelnu), svým kamarádům ponuře naznačil, že nedostane-li denně jednu misku kaše navíc, má strach, aby se jedné krásné noci nesebral a nesnědl chlapce, který spí vedle něho, a to byl náhodou slabý pacholíček útlého věku. Velký hoch měl divoký, hladový pohled a chlapci mu slepě uvěřili. Konala se porada a metal se los, kdo má toho dne jít po večeři k správci a požádat o přidavek – a los padl na Olivera Twista.

Nadešel večer a hoši zaujali místa u stolu. Správce v obvyklém kuchařském přistrojení se postavil k mēděnci a jeho špitálské pomocnice si stouply za něj. Každý hoch dostal svou porci kaše a dlouhou modlitbou se štědře děkovalo za skoupý božídárek. Kaše zmizela; chlapci si začali šuškat a mrkali na Olivera, jeho přímí sousedé ho št'ouchali loktem. Ačkoli ještě takové dítě, byl hlady zoufalý a z bídy všeho schopen. Vstal od stolu, s miskou a lžicí v ruce popošel ke správci a vlastní odvážností poněkud polekaný řekl:

„Prosím, pane, já bych chtěl ještě trochu.“

Správce byl tlustý, statný muž – ale zbledl jako stěna. V strnulém úžasu pouлил několik vteřin na malého buřiče oči a potom se podepřel o mēděnec, aby neupadl. Pomocnice byly zkoprnělé údivem, hoši strachy.

„Cože?“ vyrazil ze sebe správce konečně slabým hlasem.

„Prosím, pane,“ opakoval Oliver, „já bych chtěl ještě trochu.“

Správce se rozehnal sběračkou Oliverovi po hlavě, sevřel ho v pažích jako v kleštích a ječivým křikem volal serbusa.

Výbor právě vážně rokoval v důvěrném sezení, když se pan Bumble ve velkém rozčilení vrátil do síně a na adresu pána na vysokém křesle vyhrkl:

„Pane Limbkins! Odpusťte, prosím, vašnosti, ale Oliver Twist chtěl ještě!“

Všemi to trhlo. Na kdekteré tváři se zračilo zděšení.

„Ještě?“ opáčil pan Limbkins. „Vzpamatujte se, Bumble, a odpovězte mi jasně. Rozumím vám dobře, že chtěl ještě, když už snědl večeri vyměřenou stravovacím řádem?“

„Ano, prosím,“ přisvědčil Bumble.

„Ten kluk bude viset,“ prohodil pán v bílé vestě. „Ten kluk bude jednou viset, to vím.“

Členové výboru nařídili zavřít Olivera okamžitě na samotku a prostřednictvím inzerátu vylepeného na vrata chudobince jej již druhého dne nabídli za odměnu pěti liber komukoli jako učedníka. Tak se Oliver dostal do učení k výrobci rakví Sowerberrymu, kde dostával stejné jídlo jako pes a kde trpěl nejen pochmurností profese, ale především posměšky na adresu své zemřelé matky, takže odtud uprchl a došel až do Londýna, v jehož temných ulicích se ocitl uprostřed labyrintu dramatických událostí...

Charles Dickens, Oliver Twist, Praha 2009, 1974, s. 18 – 28. Přeložili Emanuel a Emanuela Tilschovi.